

УДК 338.48:006.015.15

ЗАСТОСУВАННЯ ФУНКЦІЇ КОРИСНОСТІ ДЛЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ПОСЛУГИ

Г.І. Хімічева, доктор технічних наук, професор
Київський національний університет технологій та дизайну

А.О. Михалко, асистент

Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: комплексна туристична послуга, функція корисності, прийняття рішень.

Для визначення конкурентоспроможності комплексної туристичної послуги [1] доцільно застосовувати функцію корисності. Аналітичною основою застосування функції корисності є процедури прийняття рішення. Отже функція корисності являє собою певну скалярну функцію $f(q_1, \dots, q_n)$, при побудові якої кожному вектору q ставиться у відповідність одне число $f(q)$ [2,3]. Такий підхід дозволяє кожне рішення оцінювати числом. При цьому аналізуючи функцію корисності на безлічі ефективних рішень стосовно переваг тієї чи іншої туристичної послуги можна оптимізувати її рішення, тобто визначати максимальне значення цієї функції для переваг конкретного суб'єкта туристичної галузі.

Під функцією корисності комплексної туристичної послуги слід розуміти певну числову функцію, за допомогою якої можна провести згортку векторного критерію якості наданої послуги чи прийнятого рішення. Отже, якщо $q = (q_1, q_2, \dots, q_n)$ - набір критеріїв якості рішення (векторний критерій), то функція корисності $F(q)$ дозволяє перетворити цей вектор та максимально врахувати переваги всіх взаємодіючих суб'єктів туристичної сфери.

У випадку коли залежність корисності визначається величиною певного одновимірного критерію критеріальний набір переваг формується шляхом попарного порівняння. Тобто для будь-яких двох векторів $q(1)$ і $q(2)$ критеріального набору в реальності існує одна з трьох можливостей для побудови функції корисності.:

- 1) $q(1) > q(2)$ (вектор $q(1)$ краще, ніж вектор $q(2)$);
- 2) $q(1) < q(2)$ (вектор $q(1)$ гірше, ніж вектор $q(2)$);
- 3) $q(1) \cong q(2)$ (вектор $q(1)$ рівнозначний вектору $q(2)$).

Такий підхід дозволяє чітко виявити набір критеріїв щодо переваг будь-якої комплексної туристичної послуги.

У разі двокомпонентного критерію реальний споживач зазвичай керується установкою, згідно з якою при невеликому відхиленні від найкращої альтернативи чи істини (вона поки що невідома) відносне погіршення першого критерію буде компенсовано відносним поліпшенням другого. Іншими словами, альтернатива u^* має таку властивість, що при відхиленні від неї на Δu зміни критеріїв Δq_1 і Δq_2 пов'язані співвідношенням, що визначається за формулою (1):

$$\Delta q_1 / q_1 (u^*) = - \Delta q_2 / q_2 (u^*) \quad \text{або} \quad \Delta q_1 \cdot q_2 (u^*) + \Delta q_2 \cdot q_1 (u^*) = 0. \quad (1)$$

Використовуючи аналогію з двокомпонентним критерієм, в умовах багатокритеріального підходу, який має місце при оцінюванні комплексної туристичної послуги різними споживчими групами також можна використовувати принцип взаємної компенсації відносних змін критеріїв при їх відхиленні від найкращої альтернативи, а саме:

$$\Delta q_1 / q_1 (u^*) + \dots + \Delta q_m / q_m (u^*) = 0. \quad (2)$$

Таким чином для визначення функції корисності для багатокритеріального підходу маємо:

$$F(q) = \prod_{i=1}^n q_i(u), \quad (3)$$

де $q_i(u) = \geq 0$.

Отже як видно з вище наведеного для прийняття рішення про реальну конкурентоспроможність тієї чи іншої комплексної туристичної послуги або туристичного підприємства доцільно застосовувати функції корисності. При цьому, оціночні критерії чи параметри можуть бути розраховані як диференційним методом, так і комплексним. Проте слід окремо враховувати оцінку тих показників, які відносяться до групи регламентованих оціночних параметрів. Невідповідність цих показників туристичної послуги значенням, які встановлені стандартами, нормами, правилами та іншими нормативними і технічними документами, які мають юридичну силу, свідчить про неможливість використання чи надання конкретної послуги, а отже і про її не конкурентоспроможність.

Таким чином для оцінювання конкурентоспроможності туристичної послуги чи суб'єкта сфери туристичного бізнесу запропоновано використовувати метод, в основу якого покладено застосування функції корисності. При цьому, для об'єктивного оцінювання рівня конкурентоспроможності доцільно використовувати критерії, якими оперує потенційний споживач. Такий підхід дозволяє перевести споживчі вимоги у технічні вимоги щодо якості надання туристичної послуги з можливістю їх оцінки і прогнозування рівня споживчої користі.

Список використаних джерел

1. Хімичева Г. І. Застосування кваліметричних принципів та підходів щодо вибору комплексної туристичної послуги: колективна монографія / Г. І. Хімичева, А. О. Михалко // *Development of modern science: the experience of European countries and prospects for Ukraine: monograph* / edited by authors. – 3rd ed. – Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2019. – С. 542-556.
2. Вентцель Е.С. Исследование операций: задачи, принципы, методология : учебное пособие / Е.С. Вентцель. — 5-е изд., стер. — М. : КНОРУС, 2013. — 192 с.
3. Кини Р.Л. Принятие решений при многих критериях: Предпочтения и замещения/ Р.Л. Кини, Х. Райфа ; пер с англ. ; под ред. И.Ф. Шахнова. – М.: Радио и связь, 1981. — 560 с.